

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

# Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, [www.reprorecht.nl](http://www.reprorecht.nl)) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, [www.cedar.nl/pro](http://www.cedar.nl/pro)).

*No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.*

[info@boomamsterdam.nl](mailto:info@boomamsterdam.nl)  
[www.boomuitgeversamsterdam.nl](http://www.boomuitgeversamsterdam.nl)

---

*Wholeness in a fragmented world*

---

weg van co-regulatie steeds meer emoties samen te stellen bij de cliënt, waardoor het zelf minder verbrokken wordt. We zien onder meer een eft (individuele eft)-sessie binnen een koppelsessie. Slootmaeckers ruimt op meesterlijke wijze puin boven de aangeboren empathie waar we als mens over beschikken.

Na een lekker diner rondde Wagenaar het congres af met een masterclass rond heelheid in het eft-model. De afgelopen jaren werd eft ook mogelijk bij individuen en gezinnen. Hierdoor kunnen we vlot wisselen van setting, als een zwerm vogels die steeds verandert van vorm. Ook Wagenaar haalde het belang aan om drie generaties in een panoramakijk mee te nemen bij begeleidingen. We kregen bij haar ook heel gedestilleerd videomateriaal te zien over hoe theorie aan praktijk te koppelen is. Na een heel gevulde dag had ik zelf maar weinig concentratie meer over, maar de ongedwongen en intieme sfeer van de avondlezing zorgde toch voor een mooie afronding.

De tweede dag van het congres bestond uit een masterclass van Brubacher, die de jongste telg van de eft-modaliteiten, eft, als een geheelmaker naar voren schoof. Met een kleine groep konden we een ganse dag naar hartenlust proeven van haar videomateriaal en toepassingen.

Het zevende congres van eft Nederland bracht me dicht bij de nooit te bereiken heelheid in de versnipperde wereld. Heelheid kan aangeraakt worden door verbinding te maken in complexiteit, het zoeken naar woorden en vertraagd nabij te blijven, zodat wat er verdeelde meer lichaamseigen kan ervaren worden. Tot de volgende uitdaging zich natuurlijk aandient...

**Mieke Hoste** is afdelingshoofd psychologie in AZ Damiaan te Oostende, opleider in vzw Rapunzel te Diest, systeemtherapeut

en eft-supervisor in een eigen praktijk te Aalter. E-mail: mieke.psy@gmail.com.

**Literatuur**

Chester, J. (regisseur). (2018). *The biggest little farm* [Documentaire]. Neon.

**Het verbale voorbij**

Studiemiddag ter gelegenheid van het afscheid van Marian Ploegmakers-Burg van het Amsterdams Instituut voor Gezins- en Relatietherapie (AIGR)  
[Amsterdam, 21 juni 2022]

---

**Nine van Stratum & Marco Bijtenhoorn**

---

Met enthousiasme reizen we deze middag af naar De Nieuwe Liefde in Amsterdam, dat in het teken staat van het afscheid van Marian Ploegmakers-Burg, lid van verdienste van de NVRG.

Ploegmakers-Burg is klinisch psycholoog, psychotherapeut, systeemtherapeut en psychoanalytica voor kinderen, adolescenten en volwassenen. Daarnaast heeft zij als opleider, supervisor en leertherapeut zeer veel voor ons vakgebied betekend. Zesendertig jaar geleden was zij een van de oprichters van het AIGR, en zij stond aan de wieg van de NVRG. 'Het verbale voorbij' is een thema dat Ploegmakers-Burg al sinds jonge leeftijd op het lijf geschreven is (zie ook: Van Gorp & Siegers, 2020).

Albert Neeleman, als klinisch psycholoog en systeemtherapeut verbonden aan het AIGR, verzorgt de inleiding op deze dag. Neeleman neemt ons via de Bijbel, de filosofie en de psychotherapie mee in de rol en plaats die het woord heeft in ons leven. Een rijk gevulde inleiding, die direct tot reflecteren aanzet. 'In den beginne was het Woord', en taal is tevens het instrumentarium van ons denken. Niet vreemd dus

dat ook in de psychotherapie en systeemtherapie het verbale tot op heden veelal vooropstaat. Maar dekt de taal de lading van wat er in ons denken, onze lijven en in onze ontmoetingen – ook in therapie – gebeurt tussen mensen? Luisteren en vertellen doen we niet alleen met woorden, maar ook met ons lijf en ons hart. ‘Het lichaam creëert de ruimte voor ons geestesleven en bepaalt voortdurend ons psychisch functioneren’, vertelt Neeleman. We zijn lijfelijk in therapie, wat niet alleen belangrijk is in het delen over moeilijkheden, maar juist ook in samen spelen, genieten en zingeving.

De eerste workshop was getiteld ‘De therapeutische relatie – van *evidence-based* naar *dance-based*’. Hij werd verzorgd door Saskia van Deursen, kinder- en jeugdpsychiater, psychotherapeut en systeemtherapeut, en tot voor kort werkzaam bij het Lorentzhuis, en door Flip Jan van Oenen, arts en systeemtherapeut, en tot aan zijn recente pensionering werkzaam bij zowel Arkin als het AIGR. In deze workshop draait het om actie. De snelheid waarmee Van Oenen en Van Deursen hun deelnemers bespelen laat eenvoudigweg niet de tijd om nog te kunnen nadenken. Met tal van oefeningen afkomstig uit de wereld van het improvisatietheater worden wij de vloer opgetrokken en op speelse wijze opgewarmd en overrompeld. ‘Het spelen’ is volgens hen een vaardigheid die in therapie een belangrijke rol speelt. Met het volwassen worden raakt de speelsheid steeds meer naar de achtergrond, waarbij de plaats ervan wordt ingenomen door het afwegen, het denken en het verbale. Om onze speelsheid en creativiteit te behouden dienen we onze ‘onbevangenheidsspier’ regelmatig te trainen, aldus Van Oenen. Met onbevangenheid winnen we de ruimte terug die door het denken wordt beperkt.

De tweede workshop door Erik van der Elst en Jeroen Wierstra, beiden vaktherapeut en systeemtherapeut, en verbonden aan het Lorentzhuis, staat in het teken van de kracht van stilte. Hoe we de stem van de stilte ruimte en aandacht kunnen geven in therapie. We bekijken een kort filmpje van Amnesty International, *Four Minutes of Eye Contact*, waarin we zien hoe mensen elkaar door slechts oogcontact leren kennen. Daarna een fragment van Peter Rober, die vertelt hoe de stilte niet leeg is maar gevuld met vele stemmen die nog niet gehoord zijn.

Na de videofragmenten leiden Van der Elst en Wierstra ons door een scala aan non-verbale oefeningen. Waar sommige oefeningen leiden tot ontspannen contact, wordt in andere oefeningen de spanning opgezocht om te onderzoeken welke innerlijke stemmen klinken tijdens deze oefeningen. We sluiten de workshop af met het schrijven van een gedicht gebaseerd op de feedback van een andere deelnemer. Luisteren met oren, ogen en hart om vervolgens te vervatten in woorden die raken.

De derde workshop, getiteld ‘Inspiraties uit de rijke combinatie van systeemtherapie en psychomotore therapie’, werd verzorgd door Bruno Hillewaere, psychotherapeut en systeemtherapeut, en Marco Visser, psychomotorisch therapeut en systeemtherapeut, beiden verbonden aan Euthopia. De deelnemers worden direct in beweging gezet. De oefeningen zijn zowel ervaringsgericht als verbindingsgericht en zorgen voor een losse informele stemming en enthousiasme onder de deelnemers.

Hillewaere en Visser laten verder aan de hand van videofragmenten zien hoe zij de samenwerking tussen een systeemtherapeut en een psychomotore therapeut hebben vormgegeven. In plaats van praten over de conflicten thuis, worden spelsituaties in de ruimte neergezet, waarbij de

*Het verbale voorbij*

ervaring centraal staat. Uitgangspunten bij hun werkwijze zijn dialogisch werken, *reflecting teams*, opzetten van *enactments* en settingswisselingen. Deze therapievorm is organisch, speelt en vooral ervaringsgericht. In de therapie heeft Hillewaere ook de vijf co's verwerkt die hij al eens eerder beschreef als belangrijke peilers in gezinsgesprekken (Hillewaere, 2020). Het was een mooie en waardevolle workshop, met een kijkje in de keuken van Euthopia.

Bij aanmelding stond ook een verrassingsworkshop op het programma. Wie het aandurfde zich daarvoor op te geven, werd in deze workshop door Chaja Kaufmann, vrijgevestigd psychotherapeut, klinisch psycholoog en lichaamsgericht therapeut, en tangodocente Mira van der Griendt ingewijd in tangotherapie. Met een geleidelijke opbouw in oefeningen en met gesloten ogen leren we deze prachtige manier van afstemmen op onze danspartners kennen, via de grond, muziek en beweging. Er is een leider en een volger, maar we merken hoe de leider afstemt op de beweging van de volger en daarop bijstuurt. Leiden is afstemmen, leiden is ook volgen. Deze vorm van therapie biedt een snelle inkijk in de patronen tussen partners. Bovenal geeft het verbinding en ontspanning, belangrijke elementen in therapie die in het verbale zeker niet altijd gevonden worden.

De dag eindigt met aandacht voor het afscheid van Ploegmakers-Burg. Er wordt gesproken door vakgenoten en familie, er wordt gezongen – dat is inmiddels traditie bij het AIGR. Er is aandacht voor haar levensloop, zowel in haar vak als persoonlijk. In de zaal en in de woorden die gesproken worden, is zichtbaar en voelbaar hoe Ploegmakers-Burg een speciale band heeft

met veel van de aanwezigen. Iedereen die aan het woord komt, roept in de zaal de nodige emoties op en doet ons stilstaan bij de zeer grote bijdrage die Ploegmakers-Burg geleverd heeft aan de ontwikkeling van systeemtherapie in Nederland. Warm gesteund door haar collega's van het AIGR wordt het afscheid ceremonieel en lijfelijk gemarkeerd door een *rite de passage* door de zaal.

Na de borrel verlaten we deze dag, vol van alle ervaringen en indrukken. Het enige wat nog een paar hoofdbreken geeft, is hoe deze prachtige dag in het teken van Ploegmakers-Burg en waar zij voor staat in woorden te vatten is in een congresverslag. Woorden zullen ook hierbij tekortschieten.

**Nine van Stratum** is systeemtherapeut en psycholoog, in opleiding tot supervisor NVRG, werkzaam in de specialistische jeugdzorg/-ggz bij Spoor030/Pluryn en in eigen praktijk. E-mail: [nine@praktijkhogeweide.nl](mailto:nine@praktijkhogeweide.nl).

**Marco Bijtenhoorn** is systeemtherapeut en ggz-verpleegkundig specialist, in opleiding tot supervisor NVRG, werkzaam bij Youz in de kinder- en jeugdpsychiatrie, en in een vrijgevestigde praktijk. E-mail: [info@marcobijtenhoorn.nl](mailto:info@marcobijtenhoorn.nl).

**Literatuur**

- Hillewaere, B. (2020). In verbinding corrigeren en confronteren – Over positionering, kleine grootsheid en groei in systeemtherapie. *Systeemtherapie*, 32(3), 165-180.
- Van Gorp, C., & Siegers, E. (2020). Nieuwsgierig en bevlogen – Een halve eeuw psychoanalyse en systeemtherapie – Interview met Marian Ploegmakers-Burg. *Systeemtherapie*, 32(2), 122-127.